

ՏԱՍԵՆՈՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կես տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմյանց համարագրություն մէջ:
(տարադարպարացիք գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Менк»)

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերէն):
Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:
Հայտարարութիւնները համար գնորդում են
խրատնայնիւր ըստին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքաց չալաստանի հողերը:—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրելու:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Գերմանիա: Անգլիա: Նամակ Թիւրքիայից:—ՀԵՌԱՎԵՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Գաւիթ բէկ:

ԹԻՒՐԳՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԵՐԸ

Քանի մի ժամանակ է արդէն մենք լսում ենք, որ Թիւրքաց չալաստանի հողերը, որոնք գտնվում են Թիւրքիայի կամ քերպիւրի ձեռքում, շատ էական գներով ծախվում են այժմ: Մենք արդէն մի անգամ այդ մասին խօսելով, ասեցինք որ հայ երկրագործ ազգաբնակիչներն համար շատ վտանգաւոր կը լինէր կիթ հարուստ հայերը, օգուտ քաղելով Թիւրքաց չալաստանի հողերի էականութիւնը, առնէին այդ հողերը: Հարուստ հայը, լինի նա Թիւրքիայի թէ ռուսաստանի, տիրապետելով չալաստանի հողերի վրա, գուցէ աւելի կը հարստահարէր հայ բնիկ զիւղացուն, քան թէ նոյն իսկ քերպիւր և Թիւրք բէկերը:

Ուրիշ կողմից լուրեր են տարածված իբր թէ եւրոպական մի քանի երկիրներ, օրինակ Գերմանիան, զիաւարութիւն ունեն ձեռք բերել չալաստանի հողերը և գաղութները այդտեղ իրանց անհոգ երկրագործ ժողովրդի կօշտիները:

ԴԱՆԻԹ ԲԵԿ

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն Վ Է Գ
(1722—1728)

Ժ.Վ.

Հետեւել օրվայ առաւօտեան պահուն, Ասլա-մաղ-կուլի խանը, մի խումբ թիւրքացի ձիաւորներով, բերդի ներքի կողմից, վաղվում էր պարսիկների մօտով, քննում էր աշտարակները, նայում էր նշանաւոր դիրքերին, կարգադրութիւններ էր անում, պատուէրներ ու հրամաններ էր տալիս:

Բերդը բաւական էր ամուր, բարձր շրջապարսպով, բացի դրանից, նա ունէր բնական ամրութիւններ ևս. մի կողմում խոր անդունդի նման ձգվում էր մի վիհ, որի միջով անցնում էր Հալիլի գետը. միւս կողմում, բարձրանում էին արձաղայր լեռներ: Շրջապարսպը իւրաքանչիւր քսան քայլ հեռաւորութեան վրա ունէր աշտարակներ, որոնց վերին մասը վերջանում էր ժանիքների նման ատամնաւոր բարձրութիւններով: Այդ բարձրութիւնների ետեւում շարված էին զինուորական, և հրացանների ծայրերը դնելով վեր-նապարսպի մէջ թաղված ծակերում, սպասում էին: Նրանք թափված էին աշտարակների ժանիքների ետեւում, որ ծառայում էին նրանց որպէս պատպարան:

Մի քանի նշանաւոր դիրքերի վրա դրած էին փոքրիկ թնդանոթներ, որոնց զամբուրակներն են կոչւում, և հարկաւորած ժամանակ, ուղտերի մէջքի վրա կապելով, շատ հեշտութեամբ կարելի էր մի տեղից միւս տեղ փոխադրել: Բերդի շուրջը պատուր առաջին խումբը կրող, բոլոր կամուրջները թանգված էին, պահվում էր մէկը միայն հաղորդակցութիւնը դրսի հետ առ-ժամանակ պահպանելու համար, մինչև թշնամու մօտենալը:

—Նա այդ անհաւատներին ցոյց կը տամ թէ ինչ է նշանակում պաշարել իմ բերդը, ասաց խանը կատաղութեամբ, և դիտարկ դնելով աշ-

Այդ վտանգին առաջն առնելու համար, որ սպառնում է Թիւրքաց չալաստանի տնտեսական զրուծեանը, մեր կարծիքով անհաւատ չալաստանի հողերը, որոնք գտնվում են Թիւրքիայի կամ քերպիւրի ձեռքում, շատ էական գներով ծախվում են այժմ: Մենք արդէն մի անգամ այդ մասին խօսելով, ասեցինք որ հայ երկրագործ ազգաբնակիչներն համար շատ վտանգաւոր կը լինէր կիթ հարուստ հայերը, օգուտ քաղելով Թիւրքաց չալաստանի հողերի էականութիւնը, առնէին այդ հողերը: Հարուստ հայը, լինի նա Թիւրքիայի թէ ռուսաստանի, տիրապետելով չալաստանի հողերի վրա, գուցէ աւելի կը հարստահարէր հայ բնիկ զիւղացուն, քան թէ նոյն իսկ քերպիւր և Թիւրք բէկերը:

Ուրիշ կողմից լուրեր են տարածված իբր թէ եւրոպական մի քանի երկիրներ, օրինակ Գերմանիան, զիաւարութիւն ունեն ձեռք բերել չալաստանի հողերը և գաղութները այդտեղ իրանց անհոգ երկրագործ ժողովրդի կօշտիները:

Մի քանի նշանաւոր դիրքերի վրա դրած էին փոքրիկ թնդանոթներ, որոնց զամբուրակներն են կոչւում, և հարկաւորած ժամանակ, ուղտերի մէջքի վրա կապելով, շատ հեշտութեամբ կարելի էր մի տեղից միւս տեղ փոխադրել: Բերդի շուրջը պատուր առաջին խումբը կրող, բոլոր կամուրջները թանգված էին, պահվում էր մէկը միայն հաղորդակցութիւնը դրսի հետ առ-ժամանակ պահպանելու համար, մինչև թշնամու մօտենալը:

Երբին, սկսեց վերնաբերդի բարձրութիւնին նայել, արդեօք երևում էր թշնամին, թէ ոչ: Ոչինչ չէր երևում:

—Եթէ ծովերի աւազները զօրքեր դառնան, ձեր զօրութեան առջև կը փշուրն և փշուր նման օդի մէջ կը ցնդին, խան, պատասխանեցին չալաստանից, որ շրջապատել էին նրան:

Խանը միջանաքով մարդ էր. փառաւոր սև մօ-րուքը հասել էր մինչև գոտին: Այսօր ոտքից ցլուրով զինված էր նա, իր հպատակներին օրի-նակ տալու համար: Նա ցած իջաւ վերնաբերդից, կրկին նայեց իր ձին և զինեց զէպի մի այլ դիրք հետազօտելու համար: Թիւրքացի ձիաւորների բազմութիւնը հետեց նրան:

Բերդի մէջ տիրում էր սարսափելի խռովութիւն և իրարանցում: Գետ չը լուսացած, բոլորը ոտքի վրա էին: Տղամարդիկը զինվում էին պաշտպանութեամբ: Երբին, իրենց վրա հասան չալաստանից զօրքերը, զանգուցանելով իրենց զինուորական ծառայողներին, խանը աղաղակներով արտասուքի հետ:

Վաղորդեան ժամն էր թէև արեւը դեռ չէր ծագել, բայց այնքան լոյս էր, որ կարելի էր աւարկանները փոքր հեռաւորութեան վրա որոշել: Շրջապայ լեռները ծածկված էին թանձր մառախուղով: Հեռուից ոչինչ չէր տեսնվում: Այդ միջոցին Գաւիթ բէկի զօրքերը, զանազան զուսպերի բաժանված, դժուարին, զարուղի ծառայաւորներով զինված էին զէպի բերդը: Առաջապահները մի խումբ, Բայինդուր իշխանի հրա-մանաւարութեան ներքոյ, բաւական մօտեցել էր բերդին: Մի այլ խումբ, Միւրադ սպարապետի հրամանի ներքոյ, մօտենում էր բերդին պետի նախապահով: Ինքը Գաւիթ բէկը թորոս իշխանի հետ պահել էին իրանց ձեռքի տակ զըլ-խաուր ուժը, որ բաղկացած էր երկու հազար հետախնդրից և երեք հարիւր ձիաւորներից:

Մինչև բերդը հասնելը, զանազան կէտերի վրա, թուրքերը ամրացրել էին մի քանի դիրքեր, որ թուրք չը տան թշնամուն մօտենալ և պաշարել բերդը:

Ընտանիքի համար յարմարեցրած մի տուն, զգում է տան առջև մի պարտէզ և վարձով է տալիս այդ ամբողջ գետինը, իր տնով և պարտէզով մի բանուր ընտանիքին, այն պայմանով, որ տարեկան վարձի մի մաս հաշվի, որպէս կապիտալի հանգ-չում, այնպէս որ մի յայտնի ժամանակա-միջոցից, տաս, տասն և հինգ, կամ քսան տարուց յետոյ, տիրոջը միմիայն տարեկան յայտնի վարձ վճարելով բանուր դառնում է հողի և տան սեփականատէր:

Նոյն պրինցիպը կարելի էր գործ դնել և այն տնտեսական ընկերութեան վերաբե-րութեամբ, որ մենք առաջարկում ենք և պրինցիպին հիմնել չալաստանի ծախվող հողերը ձեռք բերելու և հայ երկրագործ ժողովրդին բաժանելու համար:

Տնտեսական ընկերութիւնը, «Միացեալ» և «Սովկոյ» ընկերութիւնների նման գի-տութեամբ կը հաւաքի նախաւորութեամբ մի յայտնի գումար: Այդ գումարով նա կառ-նի հողեր չալաստանում և կը տալ արէն-դայով (կապալով) այդ հողերը հայ երկ-րագործ ժողովրդին (քրիստոնէայ թէ մահ-մետական անխորի), այն պայմանով միայն, որ արէնդայի վարձի մի մաս, որ կը տրվի իւրաքանչիւր տարի ընկերութեանը, հանգ-ցին որքան կարելի է կարճ ժամանակամիջո-ցից յետոյ և մայր-պարտքը, այնպէս որ

զը տանող նեղ ճանապարհի վրա և բոլորից ա-մուրն էր: Երկու լայնանիստ բլուրներ, երկու հսկայական սիւների նման, բռնել էին նեղ ճա-նապարհի աջ և ձախ կողմերը, թողնելով իրանց մէջ տեղում մի նեղ և երկայն կիթ: Այդ կիթ-նից պէտք է անցնէր բէկի զօրքը, բերդին մօ-տենալու համար:

Բայինդուր իշխանը, առաջապահ խռովներից մէկը հրամանատարը, զինված էր ուղիղ զէպի կիթով: Նրա հետ էր հայկազուն մէլիք-ֆարսա-զանը: Նրա մօտեցան, նա դարձաւ զէպի մէլիքը, ասելով:

—Եթէ, մէլիք, այսօր պարսից թագաւորի չքաթման զինքը այդ անպատանների զինին մի խաղ պիտի խաղայ:

—Ի՞նչ խաղ, հարցրեց մէլիքը ժպտալով:

—Մի այնպիսի խաղ, որ իրանց կենքերում տեսած չը լինեն, պատասխանեց պարսից թա-գաւորի չքաթման զինքը: Իր սովորական եղա-նակով:—Անպատանները վատ տեղ են բռնել, եթէ այդ նեղ կիթի մէջ մտնելու լինին, մեղ կը խեղդեն, իսկ եթէ նրանց գտնված բարձու-թեան վրա դնանք, վերից մեղ լաւ կը քօթվեն:

—Պէտք է մի հարց գործ դնել, որ նրանք բը-լուրների գագաթից ցած իջնեն: Ներքեւում ա-ւելի հեշտ կը լինէր նրանց ջարդել:

—Ի՞նչ հնարքով կարելի է ցած բերել, հարց-րեց մէլիքը:

—Ահ ինչ հնարքով. դրանք հաւի խեղդ ու-նեն, չեղձ անես, կը փախեն, չու-ջու՞ն անես, կը մօտենան: Հարկաւոր է սկզբում մի թեթեւ յարձակում գործել. երբ նրանք կընդդիմանան, պէտք է կամայ-կամայ խոյս տալ և ապա փա-խուստ ձեռնարկել: Այդ ժամանակ նրանք մեր և-տեղի ընկնելու համար կիջնեն իրանց բարձու-թիւններից, և տափարակի վրա մենք նրանց «հոգեպը» կը կարգանք...

—Փորձենք... ասաց մէլիքը, և Բայինդուր իշխանի հետ իրանց ձեռքի տակ եղած խռովը երկու մաս բաժանելով, երկու կողմից սկսեցին զինված զէպի կիթի աջ և ձախ կողմերում գտն-ված բարձութիւնները, որ ծածկված էին թուրք-հրացանակներով:

միմիայն տարեկան թեթեւ վարձ վճարելով ընկերութեանը՝ զիւղացին յայտնի ժամա-նակամիջոցից յետոյ կը դառնայ հողի իւ-կատար սեփականատէր: Մինի ստացված ա-րէնդական վճարով, ընկերութիւնը նորից կը գնի մի այլ գետին և կը ծախի նրան մի ուրիշ զիւղացու կամ զիւղական ընկերու-թեան վրա և այլն այդպէս շարունակա-բար...

Առաջարկում ենք և. Պոլսի հայ երկրա-սարգութեանը կշռել մեր պրոէկտը, մշա-կել ընկերութեան կանոնադրութիւնը և հիմնել այդ ամենակարեւոր տնտեսական ընկերութիւնը: Գրանով բացի հայերին նը-րանցից խրած մայրենի հողերը դարձնելուց, կը հաստատվի համերաշխութեան և սիրոյ կապ հայաստանի քրիստոնէայ և մահմե-տական աշխատակցի, երկրագործ, նստա-կեաց ազգաբնակիչների մէջ:

Իսկ այդ ընկերութեան նախաւորութեան-ներին մէջ նոյնքան և գուցէ աւելի եռան-դով կը մասնակցեն ամբողջ աշխարհի հայե-րը, ինչպէս մասնակցեցին «Միացեալ» և «Սովկոյ» ընկերութիւնների մէջ:

Նոյն իսկ այժմեան սովկոյ մասնաժողովը մշակելով այդ նոր պրոգրամը, կարող էր կերպարանափոխվել այդ «Տնտեսական» ըն-կերութեան մէջ:

Գ. Ա.

Չուռնայի և գաւուլի ձայնը տուեց յարձակ-ման առաջին նշանը: Չը նայելով, որ հայ զի-նուորներին հրամայված էր ձեռն համար միայն յարձակում գործել, բայց այդ թուրքի արհաւ-ծարակի քայլերը, չկեցեց Գաւիթ բէկի գոռալով, առաջ մղվեցան, կամենում էին սար ու ձոր ոտքի տակ տալ և իրանց վրէժը առնել: Նրանք զինված էին հրացաններով, նիզակներով և խն-ջարներով: Բոլորի թիւը հազար հոգի էր, հինգ հարիւր Բայինդուր իշխանի հրամանի ներքոյ, հինգ հարիւր ևս մէլիք ֆարսազանի հրամանի ներքոյ: Բայինդուր իշխանը, իր խռովի առաջն-անցած, զինված էր զէպի կիթով աջ կողմի բարձութիւնը, իսկ մէլիք ֆարսազանը ձախ կողմի բարձութիւնը: Բլուրների գագաթները սաստիկ ուղղաձիգ էր. հայոց զինուորները եր-բեմն կատուի նման ճանկաւորելով ապստամբները, երբեմն օձի նման սողալով մայրաքանդակի միջով, իսկ երբեմն զազանների նման օտոնները գոր-ծելով խորին խրամանների վրայով, առաջ էին խաղում: Վերից թուրքերի հրացանները որո-տում էին, բայց դեռ այնքան տարածութիւն կար, որ գնդակները չէին հասնում: Հայերը չէին պատասխանում, երբեմն միայն արձակում էին իրանց հրացանները օդի մէջ:

Արեւ ծագեց, բայց ճառագայթները դեռ չէին երևում. թանձր մառախուղը պատել էր հորի-զոնը. սար, դաշտ, հովիտ կորած էին մթին մապլի մէջ:

—Գայլը ամպ օր կուգէ, գործ մեթ ցիւրէր... մտածեց պարսից թագաւորի չքաթման զինքը:

—Այդ մառախուղից կարելի է օգուտ քաղել... Թաւ յօնքերի տակ թափված խոշոր աչքերը առիւծի նման դարձեց նա զէպի իր շուրջը:

Մառախուղը հետզհետեւ թանձրանում էր, և կար-ծես, ձիւնի պէս սպիտակ, փխրուն լեռներ կու-տակվում էին մինչև միւսի վրա: Եղանակի այդ-պիսի փոփոխութիւնը չալաստանում յատուկ է Սիւնեաց աշխարհին միայն. յանկարծ ամենա-պարզ օրը ընդունում է մառախլապատ մթնո-լորդ:

Յղանակի փոփոխութեան համեմատ Բային-դուր իշխանը փոխեց և իր գործողութեան ծրա-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 1 յունիսի

Մեր հասարակութեան ցածր դասով հետաքրքրվող չը կայ, նրա կեանքը, ներքին կազմակերպությունը, անտեսական դրությունը, մի խօսքով նրա բերանը ցածրը քննող, դարմանալու կարող միջոցները ցոյց տուող չը կայ։ Ամենքը խորշում են նրանից, մոռանալով որ հասարակական կեանքում գործողների մեծամասնությունը այդ ազգէտ և բարոյապէս ու նիւթապէս խեղճ ու աղքատ դասի արտադրութիւնն է... Հենց այս է պատճառը, որ մենք հրաւիրում ենք մեր լրագրողների պատուելի թղթակիցներին, փոխանակ մանր մունր վէճերի, անձնական նեղ ու սահմանափակ հաշիւների ետեւից ընկնելու, սրան նրան պատարակելու, սրան նրան վարկ վայր գցելու, ծանօթանալ ստորին դասակարգի, նրա բազմադիմէ պէտքերի հետ, քննել նրան և լուսաբանել նրա կեանքի մասի կողմերը տեղական մամուլի միջնորդութեամբ, միջոց տալ մամուլի և հասարակութեան ներկայացուցիչներին խորհուլ, գրելու, քննելու նրանց արտայայտած մտքերի իրաւացի կամ անիրաւ լինելը և ծանօթ լինելով ժողովրդի՝ իսկապէս նրա ստորին դասակարգի ցածրի և վերքերի հետ, ըստ այնմ գործել և դարման տանել նրան։

Այս անգամ մենք վերցնում ենք այդ դասակարգի մի որոշեալ շրջանը, — մշակները։

Ոչ քիչ մեղանում, մինչև հիմայ, չէ հետաքրքրվել հասարակութեան այս դասով, որ իր քաղաքական կազմում է նրա մի պատկառելի մասը։ Ոչ մէկը մեր լրագրողներից ուշադրութեան չէ արժանացրել այս դասակարգը, ոչ մէկը չէ հետաքրքրվել նրանով, կարծես նա հասարակութեան խորթ անդամը լինէր...

Իւրաքանչիւր տարի հարեւրաւոր խմբերով քանի մի հազար հոգի այդ թշուառ արարածներից, ոչինչի տեղ չը գնելով երկար ճանապարհի անտանելի նեղութիւնները, խոնկում են թիֆլիսի միջին շրջանը։

Գիրք, որ կազմել էր մէկը փարսադանի հետ։ Նա թողեց այն կարգադրութիւնը, որով մտածում էր՝ սկզբում թեթիս յարձակում գործել, յետոյ փոխուած ձեռքները, և թշնամուն հրապարակում, իր բարձրութիւնից ցած իջնելու։ Այդ բաւական կը դրադեցնէր նրան։ Իշխանը սիրում էր գործի մէջ տեսնել շուտափոյթ վախճան։ Նա նկատեց, որ լեռան գագաթները մաղցեցին հեղեղի տեղի վրայից ցած իջնելու։ Եթէ երկար շարունակվէր, զինուորները բոլորովին ուժեղանալ կը լինէին յոգնածութիւնից։ Միւս կողմից, տեսնում էր, որ բլուրների կողքերում ուղղակի գնալով, կարելի էր մի պոռոյտ գործել և անցնել կիրճի միւս կողմը։ Շրջապատող մառախուղը հնար կը տար աղ պոռոյտը բոլորովին աննկատելի կերպով կատարելու։ Անցնելով կիրճի միւս կողմը, նա կը վառտակէր երկու յաջողութիւններ, առաջինը, հայոց զինուորները ազատ կը մնային կիրճի մէջ մշտնջենք և թուրքերի գնդակահարութեանը ենթարկվելուց, երկրորդը, նա թշնամուն կը թողնէր իր ետեւում, երկու կրակի մէջ, — իրաւ և մէկը փարսադանի զօրքերի մէջ տեղում։

Նա կանչեց իր մօտ երևանցի մէկ ոտքից կաղ Օհանէսին, որ իր թիկնապահների թուում էր գտնվում և յայտնի էր իր ճարպիկութիւններով։

— Տօ, կաղ սատանայ, մօտ եկ, ասաց նրան, հարցնելով. — դու իմանո՞ւ ես, եթէ այդ ուղիով երթալով առաջ գնալու լինենք, որտեղ կը դուրս գանք։

Նա ձեռքով ցոյց տուեց ուղղութիւնը։

— Իմանում եմ, ուղիդ կը դուրս գանք կիրճի միւս կողմը, առանց նրա մէջ մտնելու, պատասխանեց կաղ թիկնապահը։ — Բայց դրա համար պէտք է ահազին պոռոյտ գործել։

— Իրաւ է, բայց այդ ահազին պոռոյտը մեզ կաղաւթ ժայռերի կողքերը ճանկատելուց, քարափների զլխից ցած գլորվելուց, որով շատ հեշտ կարելի է վրդ կտորել։

— Կարելի է, պատասխանեց կաղը, հաւանութիւն տալով։

— Այդ էլ կարելի է, որ մենք անցնելով կիրճի

լիս, կովկասի մայր քաղաքը, նրա մտաւոր ու նիւթական ոյժի կենտրոնը։

Նրանցից շատերը գալիս են ոչ միայն կովկասի հեռաւոր անկիւններից՝ Հին-Նախիջևանից, Երևանից, Ջանգեղուրից, Սուրմալուից, այլ և Պարսկաստանից, զլխաւորապէս Սալմաստից և Թիւրքաց-Հայաստանից։ Մշակների այս ահազին բազմութիւնը, որ ամեն տարի նշանաւոր տոհմներով կրկնապատկւում է, պատկանում է զլխաւորապէս ազգաբնակչութեան մի քանի դասին, որոնք բոլորն էլ երկրագործ են...

Ի՞նչն է ստիպում արդե՞ք այդ բազմութեանը բարձի թողի անել իր հայրենիքը, տուն ու տեղը, ընտանիքը և նրա հազար ու մի հոգսերը, իր կալուածները ու գալ թիֆլիս կամ որ և է ուրիշ մեծ կամ փոքր կենտրոն մշակութիւն՝ բեռնակրութիւն անել, աչքի առաջ ունենալով հազար ու մի տանջանք, զրկանք և նեղութիւն...

Գուցէ ընթերցողը կը կարծի, թէ դրանք իրանց հայրենիքում չունեն ոչինչ ստացուածք, որով կարողանային ապահովել իրանց նիւթական դրութիւնը. ոչ, նրանցից շատերը, իրանց հայրենիքում մեծամեծ կալուածների տէր են, ունեն քանի մի այլքը, վարեւաճողներ, արօտներ և քանի մի տասնեակ, երբեմն հարեւրաւոր տաւար ու ոչխար։ Բայց և այնպէս նրանք աղքատ են՝ անկարող են իրանց հարկը տալ և ստիպւած են մշակութիւն՝ բեռնակիր գրաստութիւն անել։

Գուցէ ընթերցողը դարմանքով կը հարցնէ. — միթէ այդքան ստացուածք ունեցողը աղքատ կարող է լինել, միթէ նա բեռնակրութեան աստիճանին կարող է հասնել... Այո՛, կը պատասխանենք։

Գուցէ այդ անկարելի, անհաւատալի լինի մի ուրիշ տեղ, ուր ժողովուրդը գիտակցաբար կառուցւում է օգուտ քաղել իր կալուածից, ուր նրա արդիւնաբերութիւնները չեն կորչում, ուր միջոց կայ նրանցից օգուտ քաղելու, ուր կայ անտեսագիտութիւն, ուրեմն և անտեսական ապահովութիւն։

Սակայն թէ Պարսկաստանը, թէ Թիւրքաց-Հայաստանը և թէ նոյն իսկ կովկասը ժողովրդին չեն տալիս միջոց դիւրութեամբ օգուտ քաղելու իր ստացուածքից, երկրագործը ստիպւած

է միւս կողմը, թշնամուն կը բռնենք երկու կրակի մէջ։

— Կարելի է, եթէ նրանք մեր շարժումը չը նկատեն։

— Ուղում ես ասել, մեր առաջը կը կարեն, կաշխատեն մեր ընթացքը արգելել. — այդ աւելի լաւ, մենք էլ ձենց այդ ենք ցանկանում, որ նրանք ցած իջնեն իրանց բարձրութիւններից։ Բայց ես կարող եմ տան և երկու առաքեալներ ի և երեք հարիւր վաթսուս ու վեց հարիւր պետերի անունով քեզ հաւատացնել, որ նրանք չեն տեսնի մեր շարժումը։ Տեսնում ես մառախուղը, այժմ աւելի ու աւելի մոայլ գոյն է ստանում։

Թիկնապահը նայեց իր շուրջը, և իրաւ, սպիտակ մառախուղը այժմ սկսել էր մոխրագոյն ամպերի կերպարանք ստանալ։

— Այդ բոլորը գիտեմ թէ ինչու համար քեզ հետ խօսեցի, յառաջ տարաւ իշխանը. — որ քեզ հասկացնում իմ դիտաւորութիւնը։ Ես ահա այդ ուղղութեամբ պէտք է առաջ գնամ։ Իսկոյն կը վազեն մէկը փարսադանի մօտ, կը յայտնեն իմ միտքը։ Հասկացա՞ր։

— Հասկացայ... պատասխանեց կաղը և պատրաստվեցաւ ճանապարհ ընկնելու։

— Դէ, իմ քաջ, չուտով, խրախուսեց նրան իշխանը. — դու քո կաղ ոտքով դարձեալ իմ թիկնապահների մէջ ամենից աւելի արագավազն ես։ Իմ կողմից կը յայտնես մէկը, որ իր տեղում անշարժ մնայ, մի քանի ժամից յետոյ թշնամին իմ ու նրա մէջտեղում կը լինի. այն ժամանակ պէտք է խեղդել երկու կողմից։

Կաղ թիկնապահը ստատապի նման աներեւութացաւ։

Իշխանը իր ձեռքի տակ գտնված խուճիկը շուր հարիւր հոգի իր հետ վեր առնելով, դիմեց դէպի ընտրած ուղղութիւնը, իսկ հարիւր հոգի թողեց առաջվայ տեղում, որ չզբաղեցնէին թշնամուն, շարունակելով հրացանաձգութիւնը, որպէս զի կարծէր տան, թէ ամբողջ գործը այնտեղ է գտնվում։

Իշխանի ընտրած ուղղութեամբ, որպէս կարծում էր նա, այնքան հեշտ չէր անցնել։

է մինչև օրս իր նահապետական եղանակով մշակել իր կալուածները. նա պէտք է պահի, կերակրի քանի մի գոյղ եղ և գոմէշ, որպէս զի դրանց և նահապետական գութանի կամ չուրի միջնորդութեամբ վարի իր կալուածները՝ վարեւաճողներ, որ երբեմն, եթէ կալուածքը մեծ է, շաքարներ ու ամիսներ է քաշում. պէտք է ցանի, տափանի, ջրի նոյն նահապետական եղանակներով։ Գալիս է հնձի ժամանակը. այդ ահազին տարածութեամբ արտերը հնձելը մի կամ մի քանի հողու քան չէ, կարեւորութիւն է զըգացվում մի քանի տասնեակ մշակների, երկրագործը պէտք է այդ բազմութիւնը իր հաշուով կերակրի և տայ բաւական նշանաւոր գումար իբրեւ վարձ, այնուհետև բեռնակիր անասուններով այդ բոլորը պէտք է հաւաքել մի տեղ դիգել և ապա կալել, որ առնուազ 2 շաքարից մի ամիս ու կէս տեսնուի, գործիքների նստահապետականութեան պատճառաւ. վերջապէս զանազան նահապետական ծանր, եղանակներով, որոնց մի առ մի թուելը ձանձրացուցիչ կը լինէր, ստացվում է երկրագործական արդիւնաբերութիւնը և ինչ. այս բոլոր տաժանելի աշխատանքից յետոյ նա ստիպւած է կամ իր շտեմարաններում միջերկրով փախնել այդ արիւնքերով ձեռք բերած արդիւնքը և կամ վաճառել շատ ջնջին գնով... որովհետև գիւղացին միջոց չունի իր արդիւնաբերութիւնը դուրս տանելու և պատշաճաւոր գնով վաճառելու։

Այս բոլորից վերջը երկրագործը պէտք է ընկնի պարտքի տակ... էլ ինչպէս նա երկրագործութիւն անի, երբ չափի տեղ մնասկում է, նա ակամայ պէտք է բեռնակիր դառնայ...

Ահա ինչ պատճառներից ստիպւած այդ երկրագործը բազմութիւնը իր ազնիւ պարագմունքը թողած՝ դիմում է քաղաքները։ Ի՞նչպէս չը համայնել այստեղ «Մշակի» խմբագրի և պ. Նիկողոսեանի հետ... ո՞վ մտածեց արդեօք թեթեւացնել երկրագործ դասի այս սարսափելի դրութիւնը, ո՞վ մտածեց նահապետական գործիքների տեղ նոր, աւելի կատարելագործված գործիքներ ձեռն ծանօթացնել երկրագործ դասը... ոչ քիչ։ Մեր մէջ անդադար կազմվում են զանազան ընկերութիւններ (չլոյս) տարածելու, բայց ոչ երբեք մի ընկերութիւն, որ ժողովրդի երկրագործ

Պէտք էր իշխել ահազին վիճերի մէջ, յետոյ վեր բարձրանալ, կրկին իջնել, կրկին բարձրանալ, և այսպէս սարսափելի ելնջնելով շարունակվում էր ճանապարհը, որտեղից վայրենի այժեքը միայն կարող էին անցնել։ Անընչապէս անձրևները, արնթաց հեղեղանալը կտրատել էին լեռների կտրածը և ամեն տեղ բաց էին արել խորին, ահալի անդունդներ, որ ծածկված էին փշուր թիֆլիսի և ճոխ միմեանց հետ այդ հարուստ, վայրենի բուսականութիւնը, որի միջով օձերը միայն կարող էին սողալ։ Բայց հայ զինուորը, իր լեռները հարազատ որդին, անցնում էր այնտեղից։ Վրժապետութիւնները աւելի զրգուտ էին, աւելի բոլորեցում էին նրա գործիք ու ողորդութիւնը։ Հայրենասիրութիւնը, հայրենիքի աղատութեան գաղափարը նրա մէջ հասած էր վերին ստորի՝ ճանի անձնագոհութեան։ Այսօր պէտք էր տիրել մի բերքի, որ երկրի ամենանշանաւոր ամբողջութիւններից մէկն էր. պէտք էր կամ մեռնել, կամ տիրել. — այդ էր իւրաքանչիւրի ուշտը։

Մինչ Բայրազուր իշխանը իր խմբով դանդաղ, բայց եռանդոտ կերպով առաջ էր գնում, այդ միջոցին մէկը փարսադանը լեռան միւս կողմում բոլորովին այլ ձևակերպութեան վրայ էր մտածում։ Նրա տարիքը անցել էին վաթսուհինգ։ Դերունդի զօրապետի մաղկերը ձերմակել էին անընդհատ կռիւների և արիւնհեղութեան մէջ։ Հոգով նա մի հմուտ և փորձված զինուոր էր, իսկ խելքով երկրի լաւ կառավարիչ։ Հաւրճուր իր չըջալայ գիւղաբայրով պատկանում էր նրան։

Նրա և թուրք զինուորների մէջ շարունակվում էին թեթիս հրացանաձգութիւններ։ Ոչ մի կողմը չէր կամենում վճռական քայլ անել և յարձակում գործել։ Հրացանները արձակվում էին աւելի ցոյցի համար, կարծես, մինը միւսին աւելի էր ուղում. շտեմ, ես այստեղ եմ...

Մառախուղը այժմ բոլորովին կորցրել էր իր ձերմակութիւնը և մոխրի գոյն էր ստացել։ Զանկարծ բարձրացաւ թեթիս, բայց սառն քամի. սկսեց մանր կերպով անձրևել։ Այդ երևոյթը, որ

դասին դիւրութիւն տար նրա աշխատանքի եղանակի մէջ, ձրի կամ արժան գնով բաժանէր նրան երկրագործական նոր կատարելագործված գործիքներ, որ սովորեցնէր նրան երկիրը արդիւնաբերելու նոր, դիւրին ու կատարելագործված եղանակներ։

Նահապետական պարզ երկրագործը, զլխաւորապէս նրա մատաղ սերունդը 15—30 տարեկան հասակի, գնալով քաղաք, գործ ունենալով նրա բարոյապէս փչացած չլմանների հետ, ինքն էլ բոլորովին մոռանում է իր նահապետական պարզութիւնը, իր անցալը, ու ենթարկվում է քաղաքի վատ, անբարոյական կեանքին ու ապականվում է բարոյապէս։

Այնուհետև շարունակելով իր բեռնակրութիւնը, եթէ յաջողվէր նրան կենդանի մնալ, նա քանի մի տարուց յետոյ դառնում է իր հայրենիքը, թաթախված անբարոյականութեան մէջ։ Երեւակայեցը, թէ ինչ աղղեցութիւն պէտք է ունենայ նա այնուհետև դեռ նահապետական պարզութեան մէջ մնացած գիւղական հասարակութեան վրայ... նրան անկարելի է այնուհետև ապրել իրեն չլմայապառող տարրի մէջ, նա ստիպւած է կրկին դիմել թիֆլիս կամ մի այլ կենտրոն, որովհետև այդտեղի տնտեսական կեանքը ձգում է նրան դէպի ինքը. նրան այնուհետև անտանելի է մնալ գիւղում, ուր ոչինչ չէ համապատասխանում նրան. նա սովորել է քաղաքային տնտեսական կեանքին... թէ ինչ հետևանքներ ունի այս, ընթերցողին ենք թողնում մտածել։

Էմմանուէլ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Սերբիայի ներկայացուցիչը բանակցութիւններ է սկսել գերմանական կառավարութեան հետ առեւտրական դաշնագրի մասին։ Իշխան Բիսմարկի առաջարկու

կուրի ժամանակ կարող էր ուրիշներին տահնութիւն պատճառել, աղղեց ծերունի զօրապետ մէջ մի ներքին ուրախութիւն։ Նրա դէմքի կնճիւղները ցնցվեցան և փայտի նման մի քան փայլեց խորին աչքերի մէջ։ Այդ միջոցին յայտնվեցաւ կաղ Օհանէսը և հաղորդեց նրան Բայրազուր իշխանի պատուէրները։

— Կուրի ժամանակ այսպիսի հաստատ և անփոփոխ որոշումները շատ անգամ կարող են փնտաւար հետևանք ունենալ, պատասխանեց նա իր սովորական հանդարտութեամբ. — Պէտք է յարմարվել հանգամանքների և պայմանների փոփոխութեան հետ։ Նա հրամայում է ինձ իմ տեղում անշարժ մնալ, բայց դուք ինչ կասէք այդ անձրևին։

— Անձրևին ես ոչինչ ասել չեմ կարող, պատասխանեց կաղ պատգամաբերը ծիծաղելով. — նա իր քէֆը ուղածի չափ, որքան կամենայ, այնքան էլ կը գայ։

— Այո, դրան կամենայ, այնքան կը գայ, ասաց ծերունի զօրապետը նոյնպէս ծիծաղելով. — Բայց ես այդ միջին ամպերից գոչակում եմ, որ երկար կը գայ։ Մանր անձրևները մեր երկրում չուտով չեն դադարում։ Եւ այդ անձրևի հետ կապված է մեր յաջողութիւնը...

— Այսինքն, չուտով ամենքս թրջված հաւ կը դառնանք...

— Ես կրկնում եմ, որ այդ անձրևի հետ կապված է մեր յաջողութիւնը։ Այդ կարելի է վրձնված բան համարել։ Գու գիտես, որ թուրքերը զինված են այնպիսի հրացաններով, որ վառվում են փիթաններով (ֆիտիլ)։ Անձրևը անպատճառ կը թրջէ փիթանները և ոչ մի հրացան արձակել չեն կարող։ Իսկ մեր մարտիկը ունեն գեղեցիկ կայծահանաւոր հրացաններ, որ անձրեւից շատ չեն վախենում։ Այժմ կարելի է համարձակ յարձակում գործել և մի քանի ժամից յետոյ բոլոր թուրքերին իրանց բարձրութիւններից կը թափենք ձորի մէջ։

(Կը շարունակվի)

Թեամբ միացեալ խորհուրդը վճռել է նա-
րից ներկայացնել լայնատազին 1877 թուա-
կանի առեւտրական դաշնագիրը Գերմանիա-
յի և Բուլղարիայի մէջ: Կաշնագիրը բաղ-
կացած է 25 յօդուածներէ: Նա կապված
է 10 տարի ժամանակով և, եթէ այդ ժա-
մանակամիջոցի ընթացքում չը փոփոխվի,
դարձեալ մի տարի ոյժ կունենայ: Նա վա-
ղուց հաստատված է լուսնական օրէնս-
դրական ժողովից, բայց դեռ չէ ներկայաց-
րած գերմանական լայնատազին և այդ
պատճառով նշանակութիւն չունի:

Յունիսի 12-ին Վիլհելմ կայսրը հասա-
ւելան, որտեղ նրան դիմաւորեցին շվեդական
թագաւորը և տեղական իշխանութիւնը:
Կայսրի ընդունելութեան համար քաղաքը
շատ գեղեցիկ զարդարված էր:

Շուտով կը դադարեն պարլամենտի նիս-
տերը Բելլինի մէջ: Այժմեան պարլամենտը
ամենքին ձանձրացրեց, այնպէս որ նրա
նիստերին շատ քիչ այցելուներ էին գնում:
Երբ հարկաւոր էր լինում քուէարկել որ և
է հարց, պարլամենտի անդամները բացա-
կայ էին գտնվում, իսկ մնացածները չէին
կարողանում որ և է միջոց կայացնել: Այդ
իրողութիւնը շատ էր վնասում ընթացիկ
գործերի կարգադրութեանը:

Իշխան Բիսմարկ, տեսնելով, որ այժմեան
պարլամենտը չէ հաստատում իր առաջար-
կած միջոցները, կամ ամբողջապէս նրանց
մերժում է, կամ աղաւաղում, նրանից շատ
անբաւական է և կամենում է, որ պարլա-
մենտի անդամները նրա հնազանդ կուսա-
կիցները ընտրվեն:

Պարլամենտի ապագայ անդամներին ըն-
տրութիւնները կատարելապէս զբաւեւ են
գերմանական քաղաքական շրջանների ու-
շադրութիւնը: Բացի պարլամենտական կու-
սակցութիւններից, կառավարութեան ան-
դամները և մինիստրները ցանկութիւն են
յայտնում ընտրվել, գովելով կառավարչա-
կան քաղաքականութեան բարիքները: Այդ
ձեռով էր խօսում Ֆրիանսներին մինիստրը,
որ նկատեց, թէ իշխան Բիսմարկի Ֆրիանս-
սական վերանորոգութիւնները ապահովում
են երկրի Ֆրիանսների դրութիւնը:

Ընտրութիւններին հետեւանքները դժուար
է նախագուշակել: Կան մի քանի տեղեր,
ինչպէս Ելզաս և Լոտարինգիա, որտեղ կա-
ռավարական կանդիդատները չեն կարող
ընտրված լինել: Ելզասի և Լոտարինգիայի
բնակիչները ներկայումս այնպէս են բողո-
քում գերմանական քաղաքականութեան և
տիրապետութեան դէմ, որքան տաս տարի
առաջ, երբ այդ նահանգները խլկեցան
Ֆրանսիայից և միացվեցան Գերմանիայի
հետ:

ԱՆՔԻԻԱ

Նորերումս անգլիական լրագիրները հրա-
տարակցին իրանդիայի մէջ մայիս ամսվայ
ընթացքում պատահած կալուածական յան-
ցանքների վիճակագրական տեղեկութիւն-
ները: Մայիսին 337 կալուածական յանցանք
է պատահել, ապրիլին 295, մարտին 146, իսկ
անցեալ տարվայ դեկտեմբերին 869: Իսկապէս
այս վերջին թուանշանը կարող է մեծանալ,
եթէ գործերի այժմեան դրութիւնը կը շա-
րունակվի: Անկարգութիւնները ամեն տեղ
տարածվում են: Կորկի կոմսութեան մէջ
պօլիցիան մի մարդ կալանաւորեց, որ ան-
կարգութիւն էր գործում: Այնտեղ հաւաք-
ված ամբոխը շրջապատեց պօլիցիային և,
քաբեր խփելով ու փայտերի հարուածներով
նրան հեռացրեց: Փարերը կարկուտի նման

էին թափում: Պօլիցիականները մերկացրին
սուրները և երկու կողմից էլ շատ մարդ
վիրաւորվեցաւ:

Մինչև անգամ երբ պօլիցիականները զը-
նացին իրանց զօրանոցները, այնտեղ էլ չը
կարողացան հանգիստ ձաշել, որովհետեւ
բոլոր ժամանակ պատուհանների վրա քա-
րեր էին գցում: Պօլիցիականներից ոչ մէկը
անվերջ չը մնաց: Այդ անկարգութիւնները
Կորկի կոմսութեան մէջ բոլորովին անսպա-
սելի կերպով պատահեցան:

Տիպերարի մէջ ամբոխը այնպիսի ցոյցեր
արաւ ի պատիւ Կրօկ եպիսկոպոսի, որ կա-
լուածական միութիւնը դեռ երբեք չէ ա-
րիւ: Ամբողջ քաղաքը զարդարված էր դրօ-
շակներով, ծաղիկներով և կանաչով: Նրկա-
թուղու կայարանի մօտ նրան ընդունեցին
երաժիշտներով և այնտեղից տարան մինչև
եկեղեցին, որի մօտ պատուած կախկոպոսի
համար ամբիօն էր շինված: Այդ ամբիօ-
նից նա մի ձառ առատասանց, որ ողևորու-
թեամբ ընդունվեցաւ 4,000 մարդուց բաղ-
կացած ամբոխից: Հառի սկիզբը շատ յար-
ձակողական էր: Այնուհետեւ կախկոպոսը
յիշեց այն ծառայութիւնները, որ իրան-
դական ժողովուրդը մի ժամանակ արել է
եւրօպական քաղաքականութեանը, իսկ ին-
քը հալածվել է առաջ անդուլթ դանիայի-
նիցից, իսկ յետոյ անգլո-սախսերից: Չը նայե-
լով այդ հալածանքներին, իրանդացիները
մինչև այժմ ուժեղ, անյաղթ և անդուլթ
ժողովուրդ են մնացել: Կրօկ առաջարկեց
իրանդացիներին հաստատ կազմակերպու-
թիւն և լուսաւորութիւն, իբրեւ ամենա-
լու գէշը ընդդիմադրութեան համար և
զգուշացրեց ամբոխին անմիտ գործերից:
Եպիսկոպոսը իրանդացիներին առաջնորդեց
է համարում «անմահ» Պարնելին և հա-
մայնքների ժողովի առաջագիւժ կուսակցու-
թեան անդամներին, որոնց նա խորհուրդ
տուեց ընդունել կալուածական օրինագիծը,
եթէ ժողովը նրան խմբագրէ: Ինչքան էլ
այդ օրինագիծը թերի լինի, այնու ամենայ-
նիւ իրանդացիների համար դա մեծ առա-
ջագիծութիւն է: Կալուածական օրէնքի
ընդունվելուց յետոյ միութեան գործունէու-
թիւնը աւելի մեղմ կը լինի: Այնուհետեւ
կախկոպոսը խորհուրդ տուեց իրանդացի-
ներին չընդդիմանալ զօրքերին և չը միջա-
մտել Ֆրիանսներին արտաքսելու ժամանակ:
Իրանդացիները պէտք է դիմեն Ամերիկայի
և Եւրօպայի հասարակական կարծիքի օգ-
նութեանը և ատեն գործերի այժմեան
դրութիւնը, որ անտանելի է: Եպիսկոպոսը
նկատեց, որ նա չէ ցատկահար այն Ֆրի-
անսներին, որոնք միջոց ունեն կալուածա-
կան վարձը վճարելու համար և չեն վճա-
րում, այլ խղճում է նրանց, որոնք վճա-
րելու միջոց չունեն և այնու ամենայնիւ
նրանց արտաքսում են: «Անգլիան, որ ա-
զատութեան օրօրոցն էր համարվում, ա-
սաց նա վերջը, վիրաւորում և անպատուում
է ազատութեանը ներկայումս գործադրած
միջոցներով:»

Իրանդական երգիկայ գաղաւորները չեն
բաւականանում իրանդացի Ֆրիանսներին
արդարացնելով, այլ մեղադրում են պօլի-
ցիականներին անկարգութիւնների պատճառ-
դառնալու համար: Մի պօլիցիական պատ-
ժի ենթարկվեցաւ նախադատված սպանու-
թեան համար, որովհետեւ անկարգութիւն-
ների ժամանակ նա մահացու կերպով վիրա-
ւորել էր մի ֆերմերի:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՌՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 3 յունիս 81

Նրկու երեք օրէ ի վեր բաւական մտառա-
նութիւն. վաղ թ կը հաղորդէր թէ կառավա-
րութեան ընդունած հեռագրին համեմատ 34
դիւղեր վանայ լճին արեւելեան կողմը կործա-
նեւ են մեծ երկրաշարժէ մը: Բայց ոչ պատրիար-
քարանք, ոչ Միացեալ ընկերութիւնք տեղեկու-
թիւն չէին առած. Կ. Պօլսէն քաջուած հեռա-
գիրներուն պատասխան չը կար և դեռ չը կայ:
Կը կարծէինք թէ Թեղուտի երկրաշարժն է որ
թիւրք թերթը կը շփոթէ այժմ վանայ
հետ: Հիմայ Stamboul սառ կը հանէ վաղ թի
լուրը. երկրաշարժ մը ազատեցանք:—

Այս առաւօտ Կ. Պօլիս հասաւ Անգղիոյ նոր
դեղան լորթ Տեֆէրն: Կըսուի թէ յունական
հարցը վաղը վերջնական կերպով կը վննայ, և
կարգը կուգայ մեր հարցին:— Ինքզինքնիւ չենք
կրնար խաբել, մեր խնդրոյն շուտով լուծում
գտնելուն չենք սպասեր. ինչպէս ուրիշ ատեն
ալ ըսած ենք, կառավարութիւնը պատրաստ է
ամեն միջոցներու դիմել որպէս զի Հայաստանի
մէջ և Եւրօպական տէրութեանց միջամտութեամբ
բարեկարգութիւնք գործադրելու վտանգին առ-
ջեւ առնէ: Գուռը ունի իրեն յատուկ ծրագիր-
ներն բարենորոգմանց համար. այդ ծրագիրնե-
րուն երեւոյթն ինչ որ ալ ըլլայ, միշտ այնպէս
չինուած են որ ուրիշ ձևի որ տակ շարունակեն
այն քաղաքականութիւնը զոր յարատեւութեամբ
այսքան ատեն է ի գործ կը դնեն ի Հայաստան
և ի Կիլիկիա:—Թիւրք թերթները սկսած են նա-
խադանքը. Հագիթաթ անցեալ օր իրանդացի
վիճակը նկատողութեան կառնել, շատ անտա-
նելի կը գտնէր զայն և կը հետեցնէր թէ Երբ
Մեծն Բրիտանիա իր երկրին կորստը մէկ մասը
բարեկարգելու այնքան կարօտ է, կեղծ հայոց
վիճակը բարեկարգելու խնդրոյն դրագիր Միթէ
հայերու վիճակը Տաճկաստանի մէջ ամենապա-
տուական չէ:—Ինչ կրնանք ըսել թերթի մը,
որոյ խմբագիրներն կը գրեն այնպիսի բաներ,
որոյ ոչ իրենք կը հաւատան, ոչ կարդացող
թերթերը, ոչ կարդացող քրիստոնէականները:—Ահ-
մէդ Միգմաէ էֆէնդի, որ Թարթիսի դերը կա-
տարելու յարմարութիւնները միշտ փորձով ցոյց
կուտայ, մեր խնդրոյն մէջ վրանշատ բաց կեր-
պով կը կեղծէ:— Իսկ Օսմանլը դիւանագի-
տութեան կը դիմէ. Բարիդի դաշնագրին փոշի-
ները կը սկսի թռնվել և այդ դաշնագրին 9-դ
յօդուածին վրա կ'ընկնելով, կուգայ Եւրօպայի
հարցնել թէ, որ իրաւամբ պիտի միջամտեն
Տաճկաստանի ներքին բարեկարգութեանց գոր-
ծոյն. (Հայկական բարեկարգութիւնք ըսելի կը
զգուշանան): Յիսուս և վեցի դաշնագրի 9-րդ
յօդուածը, կըսէ Օսմանլը, ոչ ջնջուած է և
ոչ փոփոխված Բելլինի դաշնագրովը, ուրեմն
նա դրութիւն ունի ամբողջապէս. այդ յօդուա-
ծը միակ միջոցն է որ կերպաւորէ արդիւնա-
ւոր կերպով Կայսրութեան վերածնունդը:—

Օսմանլը միաժամգէղ կերպով կը իշէ թէ
ինչ երջանիկ օրեր անցուց Թիւրքիա այդ դաշ-
նագրի շնորհիւ:—Անշուշտ Ուլլախի օրգանը
իրաւունք ունի տրամել և փնտռել անցեալ մը,
յորում առանց պատասխանատուութեան կարող
էին քրիստոնէից արեւը ծծել, և ապականալ,
ծով բարբարոս ժողովուրդ մը կրնար մեր քը-
տնալը և մեր արեւնովը մանիւլ: Վաղ թ ալ
եւ չը մնար և նա ալ թշնամական քաղաքակա-
նութիւնը առաջ կը քշէ: Ըստ վաղ թի, Բէտր-
պուրի պատրաստութիւն է Հայաստանի բարեկար-
գութեանց ծրագիր մը, որոյ գործադրութիւնը
պիտի պահանջէ Ռուսիա:— Վաղ թ կուզէ
միութարեւ իւր ժողովուրդը, ցոյց տալ թէ Հա-
յաստանի բարեկարգութիւնք անհրաժեշտ են,
վասն զի Անգղիա և Ռուսիա տարբեր շահեր
ունին Հայաստանի մէջ, ինչ ծրագիր որ Անգ-
ղիա իրեն օգտակար սեպէ, Ռուսիա գայն իրեն
համար մեծապատիւ կը գտնէ և փոխադարձ:—
Ոսկայն վաղ թի դժբաղդութիւնէն այս այն-
պէս չէ:— Իբր շատ ստույգ կը զրուցուի թէ
Անգղիա նախապէս ամեն տէրութեանց հաւա-
նութիւնը սուած է և անոնց կողմանէ գործելու
լիազօր իշխանութիւն ստացած է: Ֆրանսայի և
Ռուսիոյ դեսպանները, արձակուրդ առնելով քիչ
օրէն կը մեկնին Կ. Պօլսէն:

ձեռտ երեք տարիներ են գրեթէ օրը օրին, որ
Բելլինի դաշնագրին ստորագրուեցաւ. ինչ երազ-
ներ ունեցանք նոյն օրերը. սակայն անկէջ վեր-
ջը շատ դառն պատրանքներ մեզ պահված էին

և տկարութիւննիս համբերութիւն կարծեալ կը
միտթարուէինք: Այս երեք տարիներու մէջ կըր-
նայինք ուրիշ կերպ գործել, բայց շատ սխալներ
ըրինք. սակայն անցեալը անցեալ է, ողբալու
ատեն չէ:—Այժմ բոլոր մեր յոյսը դիւանագի-
տութեան վրայ է. ծրագիրներ պատրաստել, նոր
նոր ձեռնարկներու յոյսերով խարուել անօգուտ
է: Թշնամայն հետ ճակատ առ ճակատ ենք: Ա-
հաւասիկ խեղացի կերպով շարժելու օրերնիւ,
գրեթէ ամեն աչքեր մեր վրայ պիտի նային,
շատ թաքուն հարուածներ ալ պիտի արուին
մեզ, և ի գիտէ ինչքան օտար էջեր զմիզ պախա-
րակելու համար պիտի միտաւորին:—Մեր ամենին
մեծ խոհեմութիւնը պէտք է ըլլայ Ներսէսի շուր-
ջը բոլորել, ամեն կերպով նորա նեցուկ ըլլալ:
Ներսէսի ազգին մատուցած ամենէն մեծ ծառա-
յութիւններէն մին սա եղաւ, որ իր օրովը աշ-
խարհիս ամեն կողմի հայերը համերաշխութիւն
մը ունեցան, մեծ միաբանութիւն մը տրեց մէ-
ջերնիս և մեր առաջնորդին, Կ. Պօլսոյ պատ-
րիարքը, տապալմանը հետամուտ չեղանք, երկու
հաւասար բանակներու չը բաժնուեցանք:

Ինչ պիտի ըլլայ վաղուան Ազգ. ժողովը, ար-
դեօք յետին պահուն իսկը պիտի կորսնցնէ:—
Վերջին տեղեկութեանց նայելով, այս չաքաթ բա-
ւական փոփոխութիւն եղեր է մտաց մէջ, և անոնք
որ այս նստին անպատճառ պատրիարքը հրա-
ժարեցնելու պիտի աշխատէին, կըսուի թէ իրենց
դիտաւորութիւնէն ետ պիտի կենան, հասարա-
կաց կարծիքէն վախճալով: Նրանի թէ չիտակ
ըլլար այս լուրը:

Երեւոյթնաւորութիւն վերջին ընտրութիւններ ե-
ղան, բաւական խեղճերնիս դուլինիս խոհեմ
մարդեր ընտրուեցան:—Այս նստին պիտի ըն-
տրուի ժողովքին նախագահը, որ տարւան մը
համար պաշտօն կունենայ: Ապահովապէս նախա-
գահ Բ. Գրան էֆէնդիներէն ոչ ոք պիտի ըլլայ,
Մերիէմ-Վուլի պ. Զարութիւնի ընտրութիւնը
գրեթէ ապահովուած է:

Նամակս այս երեկոյնի փակելու ստիպալ եմ,
վաղուան եղածները շարաթ առուր թղթատարով:
Քանի որ Հայկական խնդիրն օրակարգն է, մը
քիչ մը յաճախ նամակ պիտի գրենք, մանաւանդ
որ այս տեղի հայ ու եւրօպացի թերթերն հրա-
հանգ պիտի ընդունին լուել այս խնդրոյն վրայ:
Այս վայրկեանի կը լսեմք թէ Հաճըն (Կիլի-
կիոյ մէջ) բաւական ծանր դէպքեր տեղի ունե-
ցեր են հայոց և թրքաց մէջ. հոս տեղի հաճըն-
ցոց մէջ շատ իրարանցում:— Մանրամասնութիւնք
յաջորդով:

Հայկակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԻ, 14 յունիսի «Правит.
Вѣстн.» լրագրի մէջ հրատարակված է
Բարձրագոյն հրաման զօրքերի հազուստը
փոխելու և նրան պարզ ձև տալու համար
խնայողական նպատակներով: «Голосъ» լը-
րագիրը հաղորդում է, որ մի առանձին
մանաւժողով է նշանակված արտաքոյ կար-
գի միջոցներ կազմակերպելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԻ, 12 յունիսի: Պետական
բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի ար-
ժէ 96 ռ. 50 Կ., երկրորդ 94 ռ. 50 Կ.,
երրորդ 94 ռ. 50 Կ., չորրորդ 94 ռ. 62
Կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան
տոմսակը արժէ 225 ռ. 50 Կ., երկրորդ 219
Կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմ-
սակը արժէ 93 ռ. 12 Կ., երկրորդ 92 ռ.
87 Կ., երրորդ 92 ռ. 87 Կ., ոսկի 8 ռ. 15
Կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ լծողոնի վրա արժէ
24,45 պէնս, Ամստերդամի վրա 123 պէնս,
ռուսաց 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 209
մարկ, Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 87
սանտիմ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐՄԻՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Չը նայելով մարտերի առկայությունը ապրանքները առաջիկայ գնելով կը ծախվին.
ԿՈՆԳՈ-ԹԵՑ 1 ռ. 5 Կ. և 1 ռ. 10 Կոպ., շատ լաւ. **ՄՈՆԻՏԵՐ** 1 ռ. 20 Կ. և 1 ռ. 40 Կ., հիմնադրի **ԿԱՅՍԱՌԻ** 1 ռ. 60 Կ. և 1 ռ. 80 Կ. և **ԱՄԵՆԱԼԱԿԻ** **ԹԵՑ** 2 ռ. առանց թղթի: Անգլիական թէփոլիները 4 ռ.—40 ռ. և հրացաններ 20 ռ.—200 ռ. Անգլիական խանութի մէջ: Գործակալութիւն **ԲԱՐՆԱՐԻԻ ԹԱՄԲԵ-ՐԸ**, Ջոնսոնի **ԿՈՂՊԵՔՆԵՐԸ**, Տոլմոսի **ԳՐԻՉՆԵՐԸ** և էկստրակտ կակա- շոկոլակի ծախելու համար, որոնք փարիզի հանդիսի ժամանակ ոսկէ մեդալ ստացան: **ՀՈՏԱԻԷՏ ԹԵՑԻ ՖՈԻՆՏԸ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԹԵՑԱՄԱՆՈՎ** 1 ռ. 65 Կ. և ամենալաւը 2 ռ. 30 Կ.: Վաճառականներին օգտաւէտ է մեծ քանակութեամբ ապրանքներ տանել: Անգլիական խանութի մէջ: Ամբողջ հազուստ 15 ռ., կոնֆիկտներ հազի գէժ 60 Կ. Փոխորդ:

92—100

ԲՈՒՏՈՎ. ԳՈՆԻ-ՎՐԱ. ԲԱՂԱՔԻ ԳՈՐԾԱՐԱ- ՏԵՐ ԵՍ. Ս. ԿՈՆԵՆԱՐԵՈՎ յայտնում է հե- տեւեալը. Եւ ծխախոտի արդիւնաբերու- թեան մեծ պահանջը զրոյցը թիֆլիսի գոր- ծարանատէր Պիլաով և ընկ. և Գալի- ղովին նմանակել իմ արդիւնաբերութեան ձե- շին կանաչան անուններով, մանաւանդ «ԼՈ- ՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎ», «ԳԵՆԵՐԱՅ ԳԵՑՄԱՆ» և «ԳԵՆԵՐԱՅ ՍԿՈՒԼԵՎ»: Նախագործչացնելով իմ ծխախոտը գործածողներին, խնդրում եմ ուշադրութիւն դարձնել իմ ֆիրմայի հե- տեւեալ նշաններին վրա. 1) Հրացանակաւ հաւանութիւն 1865 թվականի Մոսկովի հանդէսից, 2) Ոսկեայ մեդալ Մոսկովի տնտեսական հանդէսից 1872 թ., 3) Պատուաւոր կարծիք 1873 թ. Վիեննայի աշխարհահանդէսից, 4) մեծ մեդալ 1876 թ. Ֆիլադելֆիայի միջազգային աշխարհահանդէ- սից, 5) Արծաթե մեծ մեդալ 1878 թ. Փարիզի աշխարհահանդէսից, իսկ այդ նշան- ները չունեցող արդիւնաբերութիւնը ինչ- ինչ կեղծ չափերով: ՄԱԿԵԳՈՆԻՍՏԻՑ նո- րերումս ստացայ ամենալաւ ՀՈՏԱԻԷՏ ԵՍԻ- ԽՈՏ: Լաւ յատկութեան ծխախոտ սերող- ներին խնդրեմ գիմել թիֆլիսի մէջ. Սպի- րիդոն Խանովիչ Պոպովին, Բամազովին, Բայանդուրովին, Միկիլայուսովին, Բեթանո- վին, Տէր-Գրիգորեանց և ընկ. և դէպքս, որ գտնվում է Գործկանի փողոցի վրա, իշխան Բազարախոն-Մուխրանսովու տանը: ԱՅՊ. ԱՆ- ՁԻՆՔ ՈՒՂԱԿԻ ԻՄ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՑ ԵՆ ՍՏԱՆՈՒՄ ԵՍԻՄՈՏԸ:

Բոստովի 1-ին զինդայի վաճառական և ծխախոտի գործարանատէր ԵԱԿՈՎ ՍԵՄԵՆ- ՆՈՎԻՉ ԿՈՆԵՆԱՐԵՈՎ:

6—12

«Ի Ե Ն Թ Ը»

ԱՐԿԱՄԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ՌՈՒՐԲԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱՋՄԵՑ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՐԱՅՖԻԻ

Տպագրւած մաքուր թղթի վրա, գիրքը բաղ- կանում 400 երեսից: Թիֆլիսում ծախվում է «Մշակի» խմբագրատանը, «Կենտրոնական գրադաճառանոցում», «Կովկասեան գրա- վաճառանոցում» պ. Ջաբարիա Գրիգորեան- ցի մօտ, և պ. պ. Շահինեանցի, Բազար- ջեանցի, Հովուեանցի ծխախոտի մագազին- ներում:

Գինն է 1 ռուբլ 20 Կոպ.:

Въ Редаціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ
ТУРЕЦКИХЪ АРМАНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ՄԱՍՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԳՈՐԾԱՐԱՆ Ե- ԿԱԿ ԲԱՅՖԻԻ «ԳԱԻԹ-ԲԵԿ»
անունով պատմական վեպի I և II հատոր- ները միասին կազմված: Գիրքը բաղկանում է 440-էրեսներից, տպագրւած է մաքուր թղթի վրա: Գինն է 1 ռուբլ 50 Կոպէկ:

Ծախվում է՝ «Մշակի» խմբագրատանը, Թիֆլիսի ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈ- ՑՈՒՄ, Զ. Գրիգորեանցի ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱ- ՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, պ. պ. Շահինեանցի, Հովուեանցի և Տէր-Գրիգորեանցի մագազին- ներում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել «Մշակի» խմբագրատանը 8. ՄԵԼԻՔ-ՅԱԿՈՒ- ԲԵԱՆԻ հասցէով: 4—5

ԱՄԱՐԱՆՈՑՆԵՐ
Տփլիսից, մօտ 8 վերստ հեռավորու- թեամբ, — ՋԱԲԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ, փոքր Լիլոյի մօտ, — վրաց խաւթերայի կէս ճանապարհի վե- րայ տրվում են վարձով երկու ԱՄԱՐԱՆՈՑ- ներ, իւրաքանչիւրը՝ երեք սենեակից բաղ- կացած իւրեանց առանձին խոհանոցներով Գնի մասին կարելի է հարցնել տիրոջը — Ջաբ. Գրիգորեանցին — նորա գրախանու- թեւում: 10—10

144 Արծրունու գաղթեա 144
ամենաէական պահանջ
մարելի և հայկերէն:

Հրատարակութեամբ Ներսիսի Սիմէոնե- անց լոյս տեսաւ գերմանացի բժիշկ Շրէքերի «Տնային բժշկական մարմնամարդութեան» գրքիցի հայերէն թարգմանութիւնը 45 պատկերով, որոց միջոցաւ կարելի է կատարել առողջապահական բազմաթիւ մարմնամարդական կրթութիւններ ամեն տեղ, ամեն ժամանակ և առանց գործիքի: Նա յարմարացած է ամեն հասակի արանց և կանանց համար: Գինն է 40 Կոպ. ծախ- վում է «Կենտրոնական և Կովկասեան գրա- վաճառանոցներում, նոյնպէս և պ. Մ. Վար- դանեանցի մօտ. Թրոյցկի ք. տիպո- գրաֆիա Վարդանյան, Վ. Թիֆլիս.

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ (աթոռներ և բաղկաթոռներ) ծախվում են մեծ քանակութեամբ և մանր, միջին փողոցում կատարկաց փողոցի անկիւնում ՄԻ- ԲԱՅԵԼ ՏԵՐ-ՆԻԿՈԼՈՍԵԱՆԻ պահեստում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել այս հասցէով. Тифлисъ, Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

20—150

Արդէն ուղարկեցաւ իւր բաժանորդներին **ՐԱՅՖԻԻ «ԻՆԵՐՈՐ»** անու- նով վիպասանութիւնը: Նոր գնել ցանկացողներին խնդրում ենք գիմել ՇՈՒՇԻ, կամ ուղղակի հրատարակչին, կամ Մահաթեի-Յակոբեանցի տպարանը: ԲԱԳՈՒ պ. Ալեքսանդր Թարխանեանցին, ԹԱՐՎԷՅ՝ պ. Գրիգոր Բէշանեանցին.

Հրատարակչի հասցէն. Шуша, въ конторѣ Арунцянцъ АБЪ.ЛУ.АП- РЪСЯНЦУ.

Վերականգնող **ՄԱԿ-ՄԱՍ- ՏԵՐ**, մազերը ամրացնող և նրանց **ԲԵՆԱԿԱՆ ԳՈՑՆԸ** վերագոր- ձող: Գինը 2 ռ. շիշը, **ՓՈՍՍԱ- ՅՈՎ** ուղարկված 2 ռ. 49 Կոպ.:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ:

Մի և նոյն տեղը **ԻՆԵՐԱՅԻ ԻՆՂ**, մազերը ամրացնելու հա- մար, 1 ռ. ամանը վրձին դիւա- ցաւի գէժ, **ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱ- ՊՈՆ** և հոտաւէտ ջրեր և այլն:

81—100

Ա Ն Գ Լ Ի Ա Կ Ա Ն Մ Ա Գ Ա Ջ Ի Ն Ո Ւ Մ			
Համեմատեցէք թէյի ֆունտը	1 ռ. 5 Կ.	Մակմայից բերվող թէյի հետ	Ֆ. 1 ռ. 30 Կ.
—	1 ռ. 10 Կ.	—	Ֆ. 1 ռ. 40 Կ.
—	1 ռ. 20 Կ.	—	Ֆ. 1 ռ. 60 Կ.
—	1 ռ. 40 Կ.	—	Ֆ. 1 ռ. 80 Կ.
—	1 ռ. 60 Կ.	—	Ֆ. 2 ռ.
—	1 ռ. 80 Կ.	—	Ֆ. 2 ռ. 50 Կ.
Ամենալաւը	2 ռ.	—	Ֆ. 3 ռ.

93—100

ՎԵՐԱԳՈՐԾՆԵՐ 4 ռ., ծրծողներ 1 ռ., ծալիղ աթոռներ 1 ռ. 50 Կ., ՓԱՅՏ-ԱՌՈՒ 4 ռ., ԲԱԶԱՌՈՒՄ-ՄԱՀԱԿԱԼ 10 ռուբլ և աւելի, թէյի բաժակներ 25 և 30 Կ., մի աման ջրոցներ 50 Կ., պատեղա ծխողների համար 60 Կ. Փոխորդ, անգլիական ՎԱՆԵԱ- ՆԵՐ և այլն ծախվում են **ԱՆԳԼԻԱ- ԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ**:

10,000 զոյգ գուլաններ 25 Կ.—ից զոյգը, 10,000 զոյգ կանանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 30 Կ.— 1 ռ., 7,000 մատուցարաններ 5 Կ.—5 ռ., 1,000 ՄԱՀԱԿԱԼՆԵՐ 5 ռ.—35 ռ., 400 արշին բոմաղէյ. 1 ռ.—1 ռ. 30 Կ., պա- րուսինա 40 Կ.—1 ռ., 300 հատ թէփոլեր 4 ռ.—35 ռ., 700 ալբոմ ԿԵՍԱԳԵՆՈՎ, 10,000 ֆունտ թէյ թէՑԱՄԱՆՈՎ 1 ռ. 65 Կ. եւ- րոպէի գրիչներ իւրաքանչիւր ձեռքի հա- մար: Ծախվում են **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ** մէջ:

2—100

Մի երկասարկ, որ գիտէ հաշուապահու- թիւն, ռուսերէն և հայերէն (ДВОЙНАЯ ИТАЛІАНСКАЯ БУХГАЛТЕРІЯ) ցանկանում է կանտորչիկի պաշտօն. հասցէն կարելի է ի- մանալ պ. Ա. Ետիք Էնֆիաճեանցի գրադա- ճառանոցում:

2,400 ՐՈՒԲԼՈՎ ծախվում է ՊԱՐՏԷՋ և ՀՈՂ տան համար: Հարցնել անգլիական խանութի մէջ:

2—6

ՎԱՐՇԱՎԱ: Իր յատկութիւններով մարմնի մասերի և մանաւանդ ոտքի մասերի քրտինքից առաջ եկած փտումն ոչնչացնող յայտնի նիւթը,

ԳԱԼՄԱՆԻՆ
անունով ծախվում է եւրօպայի բոլոր մեծ քաղաքների զեղանների և գրգիսանների մօտ: Գլխաւոր գէպօ նիւթի հնարող Փարմացիի մագիստրոս Վ. ԿԱՐՊԻՆՍ- ԿՈՒ զեղատան մէջն է գտնվում, վարչակայում, Էլէկտորային փողոց № 35. Գալմանին մեծ արկղեր արժէ վարչակայում 50 Կոպ., աւելի փոքրը 30 Կ. պէտք է զգուշանալ խորհրդանշաններից և պահանջել, որ իւրաքանչիւր արկղիկը ունենայ գործածութեան մեկնութիւնը և փարիզի աշխարհահանդէսի մեդալները:

Վ. ԿԱՐՊԻՆՍԿԻ

8—20 (1)

